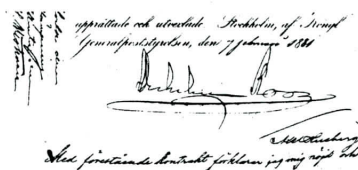

75 POSTÅR

Nyligen har poststationsförestånderskan Ester Nyholm i Österhaninge slutat sitt postala värv. Och därmed var det även slut med den Nyholmska släktens 75-åriga tjänst i postverket.

Fröken Nyholms far, Johan Alfred Nyholm, »afslutade» nämligen kontrakt med »Kongl. Generalpoststyrelsen» den 7 februari 1881 om handhavande av poststationen i Österhaninge. Kontraktet, som gällde fr. o. m. den 1 mars 1881, är undertecknat av generalpostdirektör Wilhelm Roos och fastställer ett arvode av 120 kr per år. Fröken Nyholm övertog sysslan 1927. Men redan dessförinnan hade hon tillsammans med sina syskon hjälpt sin far både med postarbetet och med att passa telefonväxeln, som också sköttes av familjen.

Med anledning av sin avgång uppvaktades fröken Nyholm både från post- och kundhåll. Postmästare Eric Ronne på Stockholm 1 tackade från posten. Ortsbefolkningens tack framfördes vid kyrkkaffe efter högmässan

Detta urklipp är hämtat ur personaltidningen PS nr 3/1957 (anknyter till sid 16).

2:a söndagen i advent. Kyrkoherde Ström hyllningstalade och överlämnade en minnesgåva. I Haningebladet omnämndes händelsen i decembernumret. Bladet framhöll att familjen Nyholm varit en stor kulturell tillgång för Österhaninge.

Fröken Nyholm berättar att posten varit inhyst i samma hus sedan 1906. Så det hann bli 50-årsjubileum innan avflyttningen. Minnena från tiden i postens tjänst är många. Innan bussarna kom till fick vi en tid posten från Stockholm med mjölkbudet från Sanda och det hände också att posten till Dalarö transiterade här, säger hon. Under de gångna åren har jag haft många chefer och det har alltid gått bra att komma överens med dem. Jag minns bl. a. postdirektören, sedermera postsparbankschefen, Enger som var på besök här på 20-talet och överpostmästare Paulsson.

Någon risk för inbrott har det aldrig varit här. Jag har alltid hållit mig med en arg hund, som hållit bovarna på avstånd. Det stod till och med i tidningen en gång om min arga schäfer.

Nej, långsamt blir det inte efter posten, säger fröken Nyholm. Hon skall resa och hälsa på släktingar, hon skall läsa och ha det skönt. Och till våren hägrar en resa till Holland.

»Nog kommer tiden att gå alltid. Och så har jag ju mina blommor.»

För den som sett hennes vackra blomsterträdgård är det fullt klart att sysselsättningsproblemen kommer att lysa med sin frånvaro.

Erik Lindgren

Något om posten vid Stockholm - Nynäs järnväg och dess närhet

Innehåll

	sid		sid
Inledning	3	Västerhaninge	21
Älvsjö	12	Tungelsta	22
Fagersjö	12	Muskö	23
Södertörns		Hemfosa	23
Villastad	13	Sorunda (kyrkby)	24
Trängsund	14	Sorunda (station)	25
Drevviken	15	Segersång	25
Östra Haninge		Ösmo	25
lantpoststation	15	Valsjö	27
jvgspoststation	16	Älgviken	27
Jordbro	17	Kullsta	27
Stegsholm	18	Nynäsgrård	28
Dalarö	18	Ösmo-Nynäs	29
Ornö	19	Nynäshamn	32
Utö	20	Torö	35
		Landsort	37

Copyright: Erik Lindgren

Posthistorisk skriftserie 305

Förord

Syftet med denna skrift är att lämna några uppgifter som exempel på den posthistoriska utvecklingen vid järnvägssamhällena utmed Stockholm-Nynäs järnväg, dvs sträckan mellan Älvsjö och Nynäshamn och i anslutning därtill även närliggande lantpoststationer, av vilka några har påverkats av järnvägens tillkomst.

Det är numera svårt för mig att kontinuerligt ta fram för hembygds-samlare nyttiga uppgifter, eftersom jag inte längre disponerar något arkivmaterial. På grund av påstådd platsbrist vid postens regionkontor i Växjö har 24 hyllmeter av överskottsmaterialet från mitt arbete med minnesboken till Postens 350-årsjubileum blivit översänt till centralarkivet i Stockholm i oktober 1995. Jag har därför bara tillgång till knapphändiga anteckningar i mitt hem men kan med hjälp av sådana anteckningar åtminstone fragmentariskt beröra händelseutvecklingen.

Tack vare hjälp av min gode vän Thure Karlsson vid centralarkivet kan jag dessutom få mig tillsänt som lån delar av det överlämnade arkivet och kan på så sätt komplettera anteckningarna ungefär på sätt som jag skulle gjort om arkivet funnits kvar i Växjö. Det bokstavsregister över postorter resp järnvägslinjer, efter vilket jag byggde arkivet, gör det möjligt för mig att med Växjö som utgångspunkt söka mig fram till de arkivnummer som berörs. Det är litet omständligare än mitt tidigare arbetssätt och vållar naturligtvis Thure en del besvär.

För några av poststationerna försöker jag ge exempel på händelser som belyser problem i relationerna mellan Posten och samhället eller mellan Posten och järnvägsföretaget. Jag har också velat kort beröra landsvägspostföringar, som påverkades av att postbefordran anordnades på järnvägen.

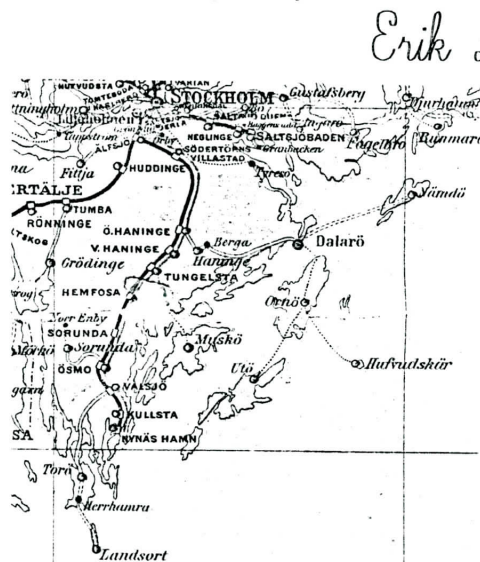
I den mån jag lyckats få fram namn på poststationernas föreståndare och uppgifter om vid vilka tidsperioder de arbetat, har jag förmedlat dessa uppgifter i de efter inledningen stationsvis redovisade avsnitten. Jag har försökt ange hur länge de berörda postanstalterna existerat och i de fall de ännu finns, även nämnt något om deras nuvarande status.

För järnvägspoststationerna nämner jag dem som formellt hade postansvaret, även om själva sysslan överläts på annan i järnvägens tjänst. På grund av svårlästa handstilar kan något namn vara felskrivet.

Alla rent postala uppgifter är hämtade ur avskrifter från den del av de handlingar i Postens centralarkiv, varav det fanns kopior i Växjö till oktober 1995. Jag har lagt huvudvikten på de små poststationerna och undvikit att lämna mera utrymme åt förvaltningspostkontor än vad som behövs för att anknyta till deras tillkomstdatum. Under deras tid som förvaltningsenheter har någon förening av tjänster med järnvägsgrömmål inte förekommit.

Vissa fakta har jag funnit i Svenska Järnvägsklubben's "Järnvägsdata" (ISBN 91-85098-71-X). Andra kompletterande uppgifter, framför allt om datum för postombud, har jag hämtat ur "FACIT postal 1993" (ISBN 91-86564-358). Ett par kartklipp har återgetts upprepade gånger för att underlätta orienteringen för läsarna.

I citat har jag moderniserat stavningen men inte gjort några ingrepp i texten. Även orternas namn återges i modern stavning. De olika stationerna återges i den ordning som de skulle komma vid tänkta resor med järnvägen från Älvsjö till Nynäshamn.

I 1904 års post- och järnvägskarta återges trakten kring Stockholm - Nynäs järnväg på detta sätt. Jämförelse kan lämpligen göras med det 35 år yngre kartklippet på sid 18.

Inledning

Vid forskning stöter man inte så sällan på järnvägsföretag som tagit lång tid på sig efter beviljad koncession, innan planerna kunnat förverkligas. Det kan man egentligen inte säga om Stockholm-Nynäs järnväg, om man tänker på de definitiva koncessionerna i november 1898 och september 1899, varefter järnvägen kunde öppnas för allmän trafik den 28 december 1901.

Men planerna var mycket äldre än så och redan i februari 1871 beviljades koncession på sträckan Nynäshamn - Banslätt (vid Tullinge). Denna förföll och det skulle alltså dröja bortåt tre decennier innan nya planer kunde förverkligas. Koncessionen den 8 september 1899 avsåg ändring av anslutningen på järnvägen till Älvsjö i stället för Liljeholmen, som angavs i 1898 års koncession.

Vetskapen om att järnvägen var under byggnad föranledde postinspektionen i östra distriktet att skriva till järnvägsbolaget den 1 februari angående dess intresse för samarbete. Det fanns då lantpoststationer i bl a Västerhaninge, Ösmo och Nynäs, varför postinspektionens förfrågan i första hand gällde om dessa kunde förenas med järnvägstjänst. Järnvägsbolagets svar framgår av det på nästa sida återgivna förminskade faksimilet. Bolaget var sålunda intresserat av samarbete även "på sådana stationer, där postanstalter komma att anordnas". Det blev efter hand flera.

Därmed var planeringen i full gång. Bland berörda instanser fanns även postdirektören i Stockholm. Under honom lydde ett antal poststationer i det berörda området, vars föreständares synpunkter det blev anledning att del av. Bland dem fanns Hjalmar Fahlborg i Västerhaninge som tillika var länsman. Han skrev den 23 april 1900 till postdirektören att han insåg omreglering av postanordningarna vara nödvändig "och icke kan hava något att erinra mot de föreslagna anordningarna, åtminstone vad Sotholms härads norra distrikt angår, ehuru jag i egenskap av länsman därigenom får det mycket sämre ställt än för närvarande, då jag ju kommer att få hämta posten på en halv mils avstånd". Så långt från järnvägen låg nämligen lantpoststationen i Västerhaninge vilken enligt planerna skulle ersättas med en järnvägspoststation.

POSTINSPEKTORER I ÖSTRA DISTRIKTET
INKOM DEN 24 FEB. 1900
D. No 130

Till
Postinspektionen i Östra Distriktet.
Stockholm.

1498 01

Till var ä skrifvelse af den 1. inne-
varande få vi meddela, att Styrelsen för
Stockholm-Nynäs Jernvägsaktiebolag är
villig, att förligtliga blifvande förstän-
dare för trafikstationerna Västerhaninge,
Osma och Nynäs hamn ävensom öfriga
förständerne på sådana stationer, der
postanstalter komma att anordnas i
Stockholm-Nynäs jernväg, att, mot anord-
ningligt gällande grundlag, möta post- och
postspåransspråk samt handhafva
manöverföring.

Tillika få vi på begäran upplysa, att
afståndet mellan Källsjö och Västerhaninge
stationer är 23,040 meter, mellan Västerha-
ninge och Osma 20,150 meter och mellan
Osma och Nynäs hamn är 12,170 meter.
Stockholm den 22 februari 1900.

STOCKHOLM—NYNÄS JERNVÄGS-AKTIEBOLAG.

H. Höjre

"Flyttning" och tillkomsten av järnvägspoststationer påverkade det befintliga landsvägspostföringsnätet och redan i maj 1900 lät postinspektionen kungöra en ledig postföringslinje på sträckan mellan Västerhaninge järnvägsstation och Österhaninge poststation. En sådan kungörelse lästes upp i Västerhaninge kyrka den 2 och 10 juni 1900. Den anmodade hugade spekulanter att "senast den 15 nästkommande juni till poststationen i Västerhaninge ingiva skriftliga anbud, upptagande till bestämt belopp den lägsta ersättning, som betingas för varje fullbordad färd fram och åter".

Detta är bara ett exempel på planering av ändrad landsvägs-postföring. Andra berörs under respektive stationsrubriker i de lokala delavsnitten efter inledningen. Poststationsföreståndare Hjalmar Fahlborg anmälde i ett brev till postinspektionen den 25 juli 1900 att det inom föreskriven tid eller ens senare inte hade kommit in några anbud. Han hade emellertid "talat vid åtskilliga personer om saken och torde bliva i tillfälle att kanske snart nog inkomma med något anbud".

Fahlborg hade synpunkter på det lagda förslaget och kom med egna idéer om hur postföringen skulle ordnas. Han var själv intresserad av ett kontrakt med postverket när han nu skulle mista avtalet om att vara poststationsföreståndare. Den nya postlinjen från Västerhaninge till Österhaninge ersatte den som dittills hade funnits mellan Stockholm och Österhaninge.

Postdirektören i Stockholm lämnade på anmodan av postinspektionen ett preliminärt förslag den 20 april 1900 om hela omorganisationen. Detta blev föremål för vissa justeringar innan postinspektionen den 12 augusti 1901 sände ett slutförslag på sju handskrivna foliosidor till poststyrelsen. Till grund för detta låg inte bara postdirektörens utredning med tillhörande remisser utan också de uppgifter som järnvägsbolaget hade lämnat under mellantiden.

Kort tid dessförinnan hade det blivit klartecken beträffande stationerna och deras namn. I ett brev till poststyrelsen den 25 juni 1901 hade järnvägsstyrelsen sålunda frågat poststyrelsen om det fanns något att erinra mot de namn på stationer och hållplatser, som järnvägsbolaget hade föreslagit, nämligen Nynäs, Kullsta, Walsjö, Ösma, Sorunda, Hemfosa, Tungalsta, Westerhaninge, Söderby, Södertörns villastad och "Nynäs öfre, Jordbro, Drevviken. Trångsund, Fagersjö, av vilka de fem sistnämnda beteckna hållplatser".

Poststyrelsen uttryckte tveksamhet beträffande namnen Nynäs och Söderby. Det fanns visserligen inte några poststationer med de namnen men väl 25 orter med namnet Nynäs och 46 med namnet Söderby enligt tillgängliga förteckningar.

Järnvägsstyrelsen skulle efter poststyrelsens svar göra en "underdånig framställning i ärendet hos Kongl. Maj:t". I den togs hänsyn till poststyrelsens tveksamhet beträffande Nynäs och Söderby och i stället fastställdes namnen Nynäshamn och Österhaninge, som framgår av nedan återgivna bekräftelse den 18 oktober 1901 från järnvägsstyrelsen till poststyrelsen.

KONGL. N-12756.
JERNVÄGSSTYRELSEN
Kongl. Generalpoststyrelsen
L. B. S. 1901
Trafikafdelningen.
Den 18/10 1901
1901 den 18/10 1901
Till Kongl. Generalpoststyrelsen.
Bil. N-12756
1498

Kongl. Jernvägsstyrelsen får härigenom äran meddela, att Kongl. Maj:t genom närligt bref den 20. nästlidne september funnit godt förklara hinder icke möta, att stationer och hållplatser vid Stockholm - Nynäs jernvägsaktiebolags jernväg mellan Nynäs och Elfsjö benämnas, stationerna: Nynäshamn Kullsta, Valsjö, Ösmo, Sorunda, Hemfosa, Tungalsta, Västerhaninge, Österhaninge och Söbertörns villostad samt hållplatserna: Nynäs öfre, Jordbro, Drevviken, Trångsund och Fagersjö. Stockholm den 18. oktober 1901.

Jh. Nordström.

Postinspektionen hade dessförinnan, eller redan den 12 augusti sänt sitt färdigbearbetade förslag till poststyrelsen om hur postanordningarna skulle organiseras när järnvägen var klar för tågstart. Vid den tidpunkten trodde man att denna skulle inträffa under oktober månad 1901. Järnvägsbolaget hade meddelat att banan till en början skulle trafikeras med fyra tåg om dagen i vardera riktningen.

Postinspektionen konstaterade, att "till följd av den livliga trafiken, dessa tåg icke lära kunna beredas plats mellan å bandelen Stockholm-Ålvsjö framgående statsbanetåg, Stockholm-Nynäs' järnvägstågsätt i Ålvsjö skola till- resp frånkopplas statsbanetåg, som framförs mellan Stockholms centralstation och Ålvsjö station". Detta innebar således, att tåg från och till Stockholm som medförde privatjärnvägens vagnar, måste göra uppehåll i Ålvsjö för erforderlig rangeringsmanöver.

Postinspektionen kunde vid detta tillfälle inte avge förslag om själva postbefordringen, eftersom det ännu inte fanns någon fastställd tidtabell men hade tänkt sig att postföring skulle "äga rum medelst postiljonskupé med åtminstone ett tågpar om dagen". Till detta skulle postinspektionen återkomma men för omorganisationen i övrigt hemställde postinspektionen om poststyrelsens beslut

att lantpoststationerna i Västerhaninge, Ösmo och Ösmo-Nynäs skulle dras in,

att järnvägspoststationer skulle inrättas i Västerhaninge, Tungalsta, Ösmo, Valsjö och Nynäshamn, att förestås av trafikstationernas föreståndare med årsarvoden "som föreslås att tills vidare utgå med belopp av 240 kr vid Västerhaninge poststation, 180 kr vid Tungalsta poststation, 420 kr vid Ösmo poststation, 180 kr vid Valsjö poststation och 360 kr vid Nynäshamns poststation".

Beloppen hade beräknats med ledning av uppbörden under år 1900 vid poststationerna i Västerhaninge, Ösmo och Ösmo-Nynäs "samt med tillämpning av gällande allmänna grunder för reglering av arvoden åt föreståndare för poststationer som förvaltas av järnvägsstationsföreståndare".

Beträffande landsvägspostföringen föreslog postinspektionen indragning av de dåvarande linjerna Tumba - Ösmo, Ösmo - Ösmo-Nynäs, Ösmo - Torö, Stockholm - Österhaninge, Österhaninge - Västerhaninge samt lantbrevbäringslinjen Västerhaninge - Muskö. I stället förslögs inrättande av åkande post landsvägsledes på en 11 km lång linje Tumba - Grödinge med tre turer i veckan, på en 6 km lång linje Västerhaninge - Österhaninge med sex turer i veckan, på en 13 km lång linje Ösmo - Körunda - Sorunda med tre turer i veckan och likaledes med tre turer i veckan på en 16 km lång linje Valsjö - Torö.

Lantbrevbärning förslögs bli inrättad med en sommartur resp tre vinterturer per vecka på en 19 km lång linje Tungalsta - Mulsta - Gasta - Muskö och med tre turer i veckan på en 6 km lång linje Sorunda - Spångbro - Norr Enby.

Förslagskontrakt bifogades för dem som vidtalats att fullgöra postföreling och lantbrevbäring enligt uppgifterna på föregående sida. Berörda entreprenörer var arrendatorn C J Lundin för postföreling Tumba - Grödinge, kronolänsmannen H Fahlborg för postföreling Västerhaninge - Österhaninge, lägenhetsägaren L G Eriksson för postföreling Ösmo - Sorunda, torparen C M Larsson för postföreling Valsjö - Torö, fjärdingsmannen C M Dahlberg för lantbrevbäring Tungalsta - Muskö och hemmansägaren N O Nilsson för lantbrevbäring Sorunda - Norr Enby.

Postinspektionen konstaterade avslutningsvis att "oaktat upprepa- de utbudningar intet anbud inkommit å besörjande av lantbrev- bäring mellan Nynäshamnns poststation och Kullsta". Lantpoststa- tionen Ösmo-Nynäs var då belägen nära Kullsta.

För indragning av befattningarna som föreståndare för lantpost- stationerna fordrades uppsägningar. I ett brev till poststyrelsen den 9 oktober 1901 skickade postdirektören bevitnade bevis om upp- sägning till upphörande efter tre månader av kontrakten med krono- länsman Hjalmar Fahlborg om poststationen i Västerhaninge och med folkskolläraren Anders Tilas om poststationen Ösmo-Nynäs.

För de till indragning föreslagna postförelings- och lantbrevbärings- linjerna fordrades ingen uppsägning av entreprenörerna. I deras kontrakt fanns nämligen en stående formulering med följande text:

"För övrigt skall kontraktet, utan föregående uppsägning, upphöra, om och när, i följd av järnvägsanläggning antingen å själva postlinjen eller i dess närhet, tillfälle beredes att få ifrågavarande post, vare sig i sin helhet eller till mindre väglängd, å för allmän trafik öppnad järnbana befordrad".

Denna klausul gjorde att postdirektören i sitt brev till poststyrelsen den 9 oktober 1901 kunde anmäla "att nedan nämnde personer meddelats underrättelse därom, att de med dem avslutade kontrakt skola, på grund av kontraktens ordalydelse, utan föregående uppsägning, upphöra samtidigt med postbefordrings vidtagande å järnvägslinjen Älvsjö - Nynäshamn, nämligen

arrendatorn J P Jansson i Nedre Tumba beträffande kontraktet av den 21 december 1899 om besörjande av postföreling tre gånger i veckan å linjen Tumba - Ösmo,

f d professorn, ägaren till Nynäs Hj Sjögren, beträffande kontraktet av den 10 november 1896 om besörjande av postföreling tre gånger i veckan fram och åter å linjen Ösmo - Ösmo-Nynäs,

torparen C M Larsson i Lilludden, Torö socken, beträffande kontraktet av den 13 november 1900 om besörjande av postföreling tre gånger i veckan fram och åter, å linjen Ösmo-Torö, samt

possessionaten Waldemar Jäderlund, Sanda, Österhaninge, beträffande kontraktet av den 30 september 1890 om besörjande av postföreling sex gånger i veckan fram och åter å linjen Stockholm - Österhaninge".

Vid detta tillfälle var den definitiva tidpunkten för tågstart inte fast- ställd. Det tremånadersvarsel som lämnats för poststationsförelån- darna skulle kunna medföra att man stod utan sådana, om tågstart kom senare än efter tre månader, eller att vederbörande skulle få avlöning någon tid utan att vara i arbete, om den gjordes tidigare. För det förstnämnda alternativet hade kronolänsman Fahlborg "förklarat sig villig att jämväl efter kontraktstidens utgång fortfa- rande, mot enahanda ersättningsvillkor som för närvarande, handhava poststationen i Västerhaninge, därest ifrågavarande järnvägs öppnande skulle fördröjas utöver sistnämnda tidpunkt".

Däremot höll skollärare Tilas fast vid att uppsägningen skulle gälla vid angiven tid. Skälen återfinns i hans nedan återgivna brev.

Sam Kongl. Generalpoststyrelsen nu upp- sagt det med mig den 8 nov. 1895 upprättade kontrakt om Ösmo-Nynäs poststations stötn- de, hvaregen om nämnda kontrakt kommer att upphöra med den 18 december d. å. för jag nämnd förklarar, att jag från och med nämnda da dag inte önskar vidare handhava post- stationen i Ösmo-Nynäs; och såsom stäl- mar för jag nämna, att vid den tiden jag änt sållet väsentligen ökas genom den då beghmande primumations floden för kommande år som också deraf att all post- nit måste sedan ångbåts trafikern upphört, gå genom stationen. Uffter denna tid näm- gas jag därför kalla mig med suene bitäden och är ända själv för det mesta upptagen af postgöromst. Ösmo-Nynäs poststation den 7 oktober 1901.

A. Tilas

Älvsjö

Trots sin belägenhet utmed det gemensamma spåret för södra och västra stambanan fick Älvsjö inte någon poststation förrän med 1880 års ingång. Statens järnvägars stationsmästare där, Carl August Lundqvist, avlöstes omkring sekelskiftet av Albert Edvin Tage Wannholm, som från 1902 års ingång fick årsarvodet för själva postsysslan höjt från 240 till 420 kr. Detta sammanföll i tiden väl med öppnandet av trafiken på järnvägen till Nynäshamn. Titeln ändrades också från stationsmästare till stationsinspektör. Som sådan övertog Hugo Fryxell postansvaret den 1 april 1911, då med ett till 600 kr höjt postarvode, vartill kom ett fast biträdesanslag på 540 kr och ett särskilt sådant på 360 kr.

Arbetsbördan steg i takt med trafikökningen och post och järnväg måste snart nog skiljas åt. Detta skedde den 1 oktober 1915, då poststationen drogs in och ett förvaltningspostkontor öppnades. I detta sammanhang drogs det gamla förvaltningspostkontoret i Dalarö in. Med slopandet av poststationen i Älvsjö upphörde kombinationen av post- och järnvägstjänst vid knutpunkten.

1907-05-01--
Namn Farsta 2 1961-06-01--1990-06-29

Fagersjö

Av cirkulärkungörelsen på nästa sida framgår att bara fem järnvägspoststationer inrättades den 28 december 1901. Bland de senare tillkomna finner vi Fagersjö, öppnad den 1 maj 1907 efter framställning av bl a AB M Lindberg. Postinspektionen skrev i sitt tillstyrkande till poststyrelsen den 18 mars 1907, att Fagersjö var "ett nära Stockholm beläget framåtående villasamhälle, där särskilt sommartiden rörelsen torde bliva rätt omfattande".

Anhaltsföreståndaren Anders Holmgren blev den förste poststationsföreståndaren i Fagersjö med 180 kr i årsarvode. För dess fortsatta skötsel ansvarade järnvägspersonal till lång tid efter andra världskriget. Poststationen fick namnet Farsta 2 den 1 juni 1961. Skild från järnvägen höjdes den till postexpedition den 9 april 1962 med Elin Gunborg Elisbet Andersson som föreståndare. Efter omorganisation och ny terminologi under 1970-talet mötte postexpeditionen den stora rationaliseringsvågen och drogs in med juni månads utgång 1990.

angående dels öppnande, dels indragning af poststationer.

Den 28 innevarande december öppnas poststation vid en hvar af de å järnvägslinien Elfsjö—Nynäshamn belägna trafikstationerna *Vesterhanninge*, *Tungelsta*, *Ösmo*, *Valsjö* och *Nynäshamn* inom Stockholms län.

Samtidigt indragas deremot de nuvarande, inom nämnda län belägna poststationerna *Vesterhanninge*, *Ösmo* och *Ösmo-Nynäs*. Stockholm, af Kongl. Generalpoststyrelsen, den 24 december 1901.

F. H. SCHLYTERN.

1902-06-01--1959-08-31
Namn Farsta 3 från 1957-12-01

Södertörns Villastad

Poststationsnätet utmed järnvägen blev större efter hand och redan den 1 juni 1902 tillkom två nya poststationer, en med namnet Södertörns villastad och en med namnet Kullsta. Detta speglades i ett bihang till cirkulärsamlingen bl a genom den posttidtabell för järnvägen som återges här.

Elfsjö—Nynäshamn.

(Från den 1 juni 1902).

		7 ⁴⁵ 6 ⁵⁰	4 ⁵⁰ 11 ⁵⁵	4 ⁵⁰ 11 ⁵⁵	Stockholm	9 ¹⁴ 1 ¹⁵	9 ¹⁴ 1 ¹⁵	10 ⁵ 10 ⁵
					Katrineholm			
Plk. 248	Fk.	Brl.						
Tåg 1.	Tåg 5.	Tåg 5.	Km.					
10 ³	6 ¹⁰	6 ¹⁰	—	Elfsjö 201	8 ⁴⁷	8 ⁴⁷	5 ¹⁸	
10 ²⁶	—	6 ³³	7	Södertörns villastad	—	8 ²⁵	4 ⁵⁶	
11 ¹¹	—	7 ¹⁸	23	Vesterhanninge	—	7 ⁴⁰	4 ¹¹	
11 ²¹	—	7 ²⁸	27	Tungelsta	—	7 ³¹	4 ²	
11 ³³	—	7 ⁴⁰	32	Hemfosa	—	7 ¹⁸	3 ⁴⁹	
11 ⁵⁷	8 ⁴	8 ⁴	43	Ösmo	6 ⁵⁵	6 ⁵⁵	3 ²⁶	
12 ⁸	—	8 ¹⁵	48	Valsjö	—	6 ⁴³	3 ¹⁴	
12 ¹⁷	—	8 ²⁴	52	Kullsta	—	6 ³⁴	3 ⁵	
12 ²³	8 ³⁰	8 ³⁰	55	Nynäshamn	6 ²⁷	6 ²⁷	2 ⁵⁸	
					Tåg 2.	Tåg 2.	Tåg 6.	
					Fk.	Brl.	Plk. 248	

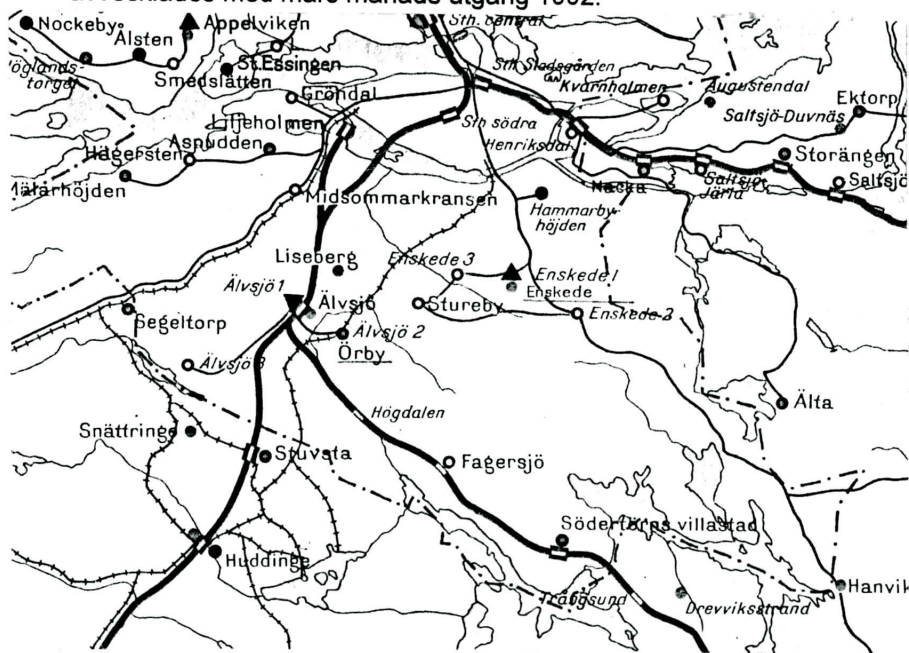
Stationsmästaren August Dahmé blev ansvarig också för postgöromålen i Södertörns Villastad med 180 kr i årsarvode för denna del av arbetsinsatsen. Han följdes den 22 maj 1903 av Erik Hammarlund, som efter 1906 års reglering av arvoden till föreståndare för järnvägspoststationer kunde se sitt postarvode höjt till det dubbla. Ännu bättre blev det efter 1909 års reglering, då det steg till 420 kr, vartill kom 240 kr i biträdesersättning, och vid 1914 års reglering tillkom dessutom ett fast biträdesarvode på 240 kr.

Inte förrän efter andra världskrigets slut upphörde föreningen av post- och järnvägstjänst. Poststationen Södertörns Villastad fick namnet Farsta 3 från den 1 december 1957 och har därefter förändrats i takt med omorganisationer och ny terminologi. Belägen i Farsta strand fick den beteckningen postkontor 1986 och Birgitta Callmyr är efter genomförd divisionalisering med titeln postmästare ansvarig inte bara för det postkontoret utan också för dem med namnen Farsta 1 och Farsta 5.

1945-07-16--
Namn Trångsund 2 1967-07-03--1992-03-31

Trångsund

Delklippet ur 1939 års post- och järnvägskarta nedan visar bl a på hållplatsen Trångsund. En framställning den 29 december 1941 från Carl Ternström om en poststation där vann inte gehör men efter ännu en framställning kunde, drygt sex år efter kartans utgivning, en poststation öppnas med namnet Trångsund den 16 juli 1945. Ingrid Birgitta Oljeqvist anställdes som föreståndare. Hon fick en ersättning av 94 kr i månaden för transporter mellan tågen och poststationen. Denna fick namnet Trångsund 2 från den 3 juli 1967 men kunde inte motstå 1990-talets omorganisationer med större krav på fortsatt utnyttjande av bl a kassarörelsen utan avvecklades med mars månads utgång 1992.

1908-12-01--1967-07-01

Drevviken

Som framgår av järnvägens eget handskrivna tidtabellsförslag på sid 11, fanns trafikstationen i Drevviken med från tågstarten. Någon poststation öppnades emellertid inte där förrän den 1 december 1908 efter framställning den 6 september 1908 från utsedda tomtägare på Vendelsö och Gudö villastad. I sin utredning anförde postmästare Teodor Holm i Liljeholmen den 25 oktober 1908 bl a att av samtidigt ifrågasatta poststationer Trångsund och Drevviken, den sistnämnda "är den av dem som har största olägenheten av bristen på egen postanstalt och största förutsättningarna för att en där inrättad poststation skall kunna redan från början bära sig".

Det lokala samarbetet med järnvägsbefäl som poststationsföreståndare varade till poststationens indragning den 1 juli 1967.

1875-01-01--1902-10-31
Namn Haninge 1902-11-01--1912-12-31
Namn Österhaninge 1913-01-01--1963-04-30

Österhaninge

En blick på klippet på sid 18 ur 1939 års post- och järnvägskarta visar att Handen är det första stationshållet efter Drevviken. Namnbyten i detta område komplicerar situationen, men låt oss utgå från förhållandena före namnändringarna. Tidtabellen på sid 11 visar Österhaninge som station efter hållplatserna i Trångsund och Drevviken. Det fanns en lantpoststation med namnet Österhaninge sedan kronobrevbäringen upphörde i Stockholms län med 1875 års ingång. Skolläraren C E Melin var en av de första föreståndarna. Han följdes i november 1890 av snickaren Johan Alfred Nyholm.

Vid tågstarten var det inte aktuellt att flytta lantpoststationen till järnvägen. Däremot fick Nyholm uppleva, som framgår av illustrationen på nästa sida, att poststationens namn ändrades till Haninge den 1 november 1902, samtidigt som en järnvägspoststation öppnades med namnet Österhaninge. Förändringen framgår också av kartklippet på sid 2. Det kan lämpligen jämföras med kartklippet på sid 18, som är 35 år "yngre". Vid lantpoststationen med det nya namnet Haninge fortsatte Nyholm att fullgöra sitt postarbete och fick till och med vara med om att byta datumstämpel en gång till.

angående öppnande af poststationer, m. m.

Den 1 nästinstundande november öppnas poststation vid den å jernvägslinien Stockholm—Saltsjöbaden belägna trafikstationen *Henriksdal* inom Stockholms län, vid den å jernvägslinien Elfsjö—Nynäshamn belägna trafikstationen *Österhanninge* inom samma län, Från och med nämnde dag skall den nuvarande, inom Stockholms län belägna poststationen *Österhanninge* i stället benämnas *Haninge*. Stockholm, af Kongl. Generalpoststyrelsen, den 24 oktober 1902.

Det nya stämpelbytet skedde med 1913 års ingång, då Nyholms poststation åter fick namnet Österhanninge (diarienummer 1 b 2246/12). Samtidigt ändrades namnet för järnvägspoststationen i Österhanninge till Handen. Av kartklippet på s 18 framgår bland annat att det fanns landsvägspostföring från Handens järnvägsstation söderut till lantpoststationen med namnet Österhanninge och vidare söderut till Årsta havsbad samt österut till Stegsholm och Dalarö. Österhanninge levde vidare som lantpoststation och Johan Alfred efterträddes av dottern Ester (klipp ur personalbladet PS 3/1957 på omslagets baksida). Hon följdes av Svea Horn, anställd den 1 december 1956. Poststationen ersattes med lantbrevbäring med maj månads ingång 1963.

1902-11-01—1912-12-31
Namn Handen 1913-01-01—
från 1966-12-05 med tilläggsiffror

Järnvägspoststationen Österhanninge

Den i föregående avsnitt nämnda namnförändringen av lantpoststationen Österhanninge på så sätt att prefixet *Öster* föll bort, möjliggjorde att låta den poststation som öppnades den 1 november 1902 i stationen med namnet Österhanninge få järnvägsstationens namn.

Förändringen var förberedd tidigt och enligt poststyrelsens beslut den 9 september 1902 blev järnvägens stationsföreståndare Johan Ekroth ansvarig för postgöromålen. Han följdes av E Lindblom under en övergångsperiod och från 1910 års ingång av Ernst Albert Johansson.

Järnvägspoststationen namnändrades med 1913 års ingång till Handen samtidigt som lantpoststationen Haninge återfick sitt ursprungliga namn Österhanninge. Johanssons postarvode var vid detta tillfälle 300 kr per år, vartill kom 120 kr i särskild biträdesersättning. Det var en minskning som kanske hade sin förklaring i att den närliggande lantpoststationen utnyttjades mycket.

Det var emellertid en tillfällig historia och med stationssamhällets vidare utveckling gick det inte i längden att ha post och järnväg förenade. Det blev skilsmässa och Elly Maria Isaksson, som blivit poststationsföreståndare den 1 februari 1947, blev antagen som chef för den postexpedition som från den 1 oktober 1952 ersatte poststationen.

Tidigt var sålunda det lokala samarbetet genom förening av post- och järnvägstjänst i Handen slut. För järnvägsintresserade, som torde utgöra huvuddelen av mina läsare, har den fortsatta utvecklingen sålunda föga intresse. Jag anser mig ändå böra nämna att postexpeditionen utvecklades mycket positivt och i samhället växte filialpostanstalter upp. De fick namnet Handen med tilläggsiffror. Den ursprungliga postanstalten, då belägen i Handens centrum, hette sålunda Handen 1 från den 5 december 1966. Då öppnades en postanstalt med namnet Handen 2 i Jordbro centrum. Handen 3 blev namnet för den postanstalt som öppnades i Brandbergens centrum den 3 september 1970. Postanstalterna med namnen Vendelsö 1 och Vendelsö 2 fick från mars månads ingång 1970 heta Haninge 4 resp Haninge 5. Den sistnämnda drogs in den 5 september 1973.

Kvar fanns postanstalterna Handen 1, 2, 3 och 4. Vid halvårsskiftet 1987 ändrades namnen på samtliga dessa till **Haninge** med tilläggsifforna 1 - 4. Denna återgång till det ursprungliga namnet skedde på begäran av Haninge kommun. Enligt en notis i Sv D den 1 juli 1987 ingick kommunens strävan att ändra namnet "*i marknadsföringen, där Haninge framstår som något positivt*".

ej järnvägspoststation
Handen 2 i Jordbro centrum
1966-12-05—1987-06-30
Namn Haninge 2 från 1987-07-01—

Jordbro

Den på sid 11 återgivna förslagstidtabellen före tågstarten visar att hållplatsen närmast efter Österhanninge var den i Jordbro. Det var aldrig tal om att inrätta en poststation vid hållplatsen men i Jordbro centrum skulle en sådan bli verklighet närmare sju decennier senare med namnet Handen 2, som framgår av föregående avsnitt. Postmästare May Eklund har övertagit ansvaret för denna.

1936-08-01--1963-04-30

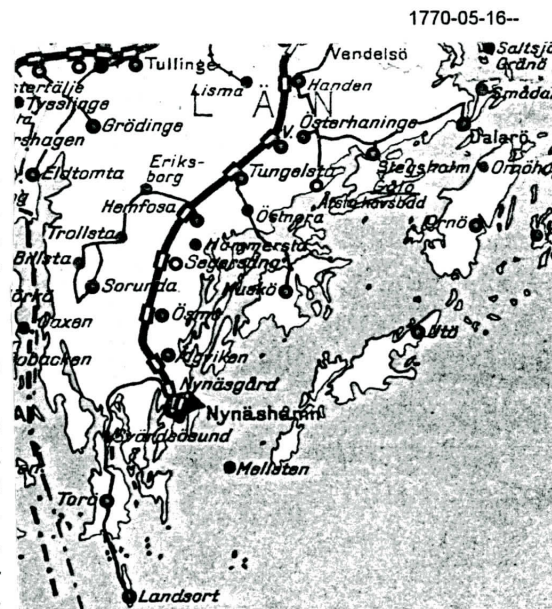
Stegsholm

Med efter hand förbättrat vägnät kom postkontoret i Handen att bli en tämligen stor transitstation som utgångspunkt för postföringen söder- och österut. På vägen till Dalarö angjordes Stegsholm. Ett postombud med redovisningsskyldighet till huvudpostkontoret i Stockholm öppnades där i juni 1935. Det ersattes från den 1 augusti 1936 av en fullständig poststation (diarienummer 1 b 1351). En av de ansvariga föreståndarna var från den 1 nov 1958 Eivor Margareta Elisabeth Frisk. Hennes ersättning för att hon höll postverket med lokal uppgick under 1960-talet till 62 kr i månaden.

Dalarö

Kartklippet på sid 2 från 1904 års post- och järnvägskarta visar bl a att postföringslinjen Österhaninge - Haninge fortsätter över Berga till Dalarö, med lantbrevbäring därifrån till Nämndö, Ornö och Utö.

1939 års motsvarande karta härintill visar att Handen har blivit en utgångspunkt för motsvarande moderniserad postföring 35 år senare, som inkluderar den år 1936 tillkomna poststation i Stegsholm. Ingen av dessa orter har direkt med järnvägen att göra men jag finner anledning att ge den gamla postorten Dalarö litet utrymme här. Posten dit har ju åtminstone under åren 1901 - 1968 till stor del befordrats på järnvägen. Även de mindre poststationerna bör ha sin givna plats i detta sammanhang.

1770-05-16--

Det finns inte så mycket forskning tillgänglig om posten i Dalarö. Ernst Grape berättar i sin bok "POSTKONTOR OCH POSTMÄSTARE" (Postens tryckeri 1951) om en skrivelse 1717, vilken bl a handlar om förbättrad postutväxling mellan Dalarö och Stockholm. Andra handlingar tyder på att någon form av postanordning funnits, men det är först 1770 som man finner någon taxa för Dalaröposten. Kända postmästare från den äldsta tiden är Lars Filéen (1770-1773) och Johan Fredrik Filéen (1773-1790). Efter dem har minst 16 andra ordinarie chefer ansvarat för postkontoret under dess tid som förvaltningsenhet, men som sådant drogs det in med september månads utgång 1915. Ett öppnades i Älvsjö i stället.

I Dalarö öppnades då en poststation, som emellertid fick så pass stor omsättning att den kunde höjas till en postexpedition den 1 oktober 1959. Berta Viola Waldaeus blev chef med titeln stationsmästare. Efter 1970-talets omvälvande förändringar förvandlades postexpeditionen med ny terminologi under en övergångstid till ett postkontor. Detta klarade i längden inte 1990-talets stora krav inom betalningsrörelsen och följden blev att det lämnades ut på entreprenad den 1 oktober 1996 och ingår sedan dess i den grupp som kallas "post-i-butik".

1875-01-01--1879-09-30
1902-05-01--

Ornö

I posthistorisk skrift 180 berättas om poststationerna på Ornö och Utö under deras första period 1875 - 1879. Efter indragningen av poststationen i Ornö med september månads utgång 1879 lyckades man få den återinsatt den 1 maj 1902. Skolläraren A Fridéen blev dess föreståndare. Andra tog vid efter hans uppsägning med 1917 års utgång. En av dem var Märta Astrid Maria Öberg från den 1 oktober 1932. Övergången till benämningen lokalpostkontor från 1977 och blott postkontor från 1986 berodde på ny terminologi. I projekt "Nät 92" lämnades postkontoret på entreprenad och har blivit ett i den stora grupp som kallas "post-i-butik".

Utö

Liksom för Ornö har Utö fått utrymme i posthistorisk skrift 180, där jag bl a berättat om kampen för att återfå poststationerna, sedan de hade ersatts med lantbrevbäring i oktober 1879. Poststationen i Utö återinrättades den 1 maj 1884, delvis på grund av att dess föreståndare Fredrik Schöldström bodde i närheten av tilläggsplatsen för ångbåtarna *Dalarö* och *Dalaröström* men kanske mest på grund av ett löfte av ägaren till Utö, M Andersson, att avlöna föreståndaren.

Postmästare Hjalmar Lagerheim i Dalarö var angelägen om att bli av med poststationen, kanske mest för att han skulle få bättre förmåner om han fick expediera lösväskan till Utö. Efter kontakt med länsstyrelsen beslöt poststyrelsen att poststationen skulle vara kvar. Handlanden Carl Axel Johnsson tog över ansvaret för den 1893 och den 1 juli 1949 anställdes Bertil Olof Jönsson som föreståndare vid 53 års ålder. Med ett betjäningunderlag på knappt 100 fasta hushåll finns poststationen ännu, när detta skrivs men om dess framtid vågar jag inte sia.

1875-01-01--1969-08-02
Därefter namn Västerhaninge 1

Västerhaninge

På vår låtsasfärd har vi kommit fram till den första järnvägspoststation som öppnades vid tågstarten den 28 december 1901 närmast efter Älvsjö. Som framgår redan av sid 3 i inledningsavsnittet, fanns det före järnvägens tillkomst en lantpoststation i Västerhaninge med länsmannen som föreståndare. Den hade inrättats redan med kronobrevbäringsreformen vid 1875 års ingång, då länsmannen L E Norman i Muhlsta utsågs till föreståndare med 100 kr i årsarvode. Detta höjdes i etapper och när Normans kollega Hjalmar Fahlborg tog över vid 1891 års ingång var det 200 kr.

Fahlborg fick finna sig i att bli uppsagd till den tidpunkt då poststationen kunde flyttas till järnvägsstationen. Från den 28 december 1901 var det därför Anders Nils Andersson som fick ansvara för tjänsten i Västerhaninge. Omorganisationen hade bl a omfattat ändring av landsvägstransporterna på så sätt, att postföringen mel-

lan Stockholm och Österhaninge drogs in och i stället inrättades en postföring mellan Västerhaninge järnvägsstation och Österhaninge lantpoststation.

Omorganisationsförslaget innehöll också tanken att postföringen till Muskö skulle utgå från Västerhaninge järnvägsstation men på länsmannen och poststationsföreståndaren Hjalmar Fahlborgs inrådan beslöt man att låta den utgå från Tungalsta.

*Kärudd har jag äran återställa de vid skrif-
velsen den 6de (nåttidne) september fogade
förslagskontrakt om besörjande af lantbrev-
bäring å en linie Westerhaninge - Muskö,
vederbörliqen undertecknade, men kan jag
likväl icke undertåta att hänvisa till
mitt förslag i skrifvelsen den 25 juli d. d. ä,
deri föreslås, att denna postlinie vi få
Tungalsta station till utgångspunkt.
Kostnaden blir derigenom mindre och
den verkliga nyttan betydligt större.
Westerhaninge poststation den 11 december
1900.*

Hjalmar Fahlborg

Den 15 januari 1908 övertogs den kombinerade post- och järnvägstjänsten i Västerhaninge av Karl August Bäckman, som kunde konstatera en snabb expansion men också oenighet mellan postverket och järnvägsbolaget om ersättningen för postarbetet och därmed sammanhängande lokalfråga i Nynäshamn. Detta spred sig också så att den principiella inställningen, eller skulle man kanske säga prestige senare kom att drabba flera stationer på järnvägen.

Detta ledde till skilsmässa mellan järnväg och post också i Västerhaninge från februari månads ingång 1917. Fru Edith Bäckman blev föreståndare för poststationen, nu med avtal direkt med postverket. Under en period därefter var postgöromålen åter förenade med järnvägstjänst, men nästa skilsmässa gällde för gott.

Inga Birgitta Johansson, som blivit poststationsföreståndare med 1949 års ingång, antogs till chef för den postexpedition till vilken poststationen höjdes den 1 oktober 1954. När posten i Tungelsta fick sitt namn ändrat till Västerhaninge 2 den 4 augusti 1969, fick postexpeditionen i Västerhaninge tilläggs-siffran 1, då belägen i centrum med Per Lundgren som chef med titeln stationsmästare. Titeln ändrades i 1977 års generella omorganisation till postmästare. Hans kollega May Eklund har tagit över ansvaret för service till drygt 7000 hushåll.

1901-12-28--
Namn Västerhaninge 2 från 1969-08-04

Tungelsta

En från första början helt ny poststation var den som öppnades i Tungelsta med tågstarten den 28 december 1901. Järnvägens stationsföreståndare Carl Emil Dahlin fick ta ansvar för postservice och kunde notera stigande trafiksiffror. Det var emellertid liksom i Västerhaninge inte enbart detta som avgjorde skilsmässan mellan post och järnväg vid 1917 års ingång. Den oenighet som långt tidigare hade uppstått om ersättningen för bl a postens disposition av järnvägens lokaler berörs i avsnittet om Nynäshamn.

Med avtal tecknat direkt med postverket övertog fru Jenny Dahlin poststationen från och med 1917. Hennes årsarvode var då 600 kr vartill kom 480 kr i biträdesersättning samt 220 kr till biträde vid transporterna mellan tågen och poststationen. Under en period på hösten samma år fick hon dessutom 60 kr per månad som tillfälligt anslag under den tid kustflottans fartyg var förlagda i Hårsfjärden (diarienummer 1 b 4365/17).

Post och järnväg blev senare åter förenade i Tungelsta och var så till andra världskrigets slut. Eivor Elisabet Karlsson, som blivit poststationsföreståndare den 1 april 1946, kunde glädja sig åt att bli antagen till chef för den postexpedition som efter skilsmässa från järnvägen ersatte poststationen den 1 mars 1948. I postens strävan att minska antalet adressenheter, märkligt nog intensifierad vid postnumrens införande, fick kunderna i Tungelsta finna sig i att postexpeditionens namn ändrades till Västerhaninge 2 med augusti månads ingång 1969. Efter 1970- och 1980-talets generella omorganisationer och med ny terminologi kallas posten Västerhaninge 2 för postkontor.

1875-01-01--1879-09-30
1887-05-01--1968-09-30

Muskö

Länsman Hjalmar Fahlberg föreslog vid utredningen om den nya organisationen efter järnvägens tillkomst, att poststationen i Muskö skulle betjäna med lantbrevbäring från Tungelsta i stället för Västerhaninge, som det första förslaget omfattade. Så löstes frågan också.

Poststationen i Muskö hade ursprungligen tillkommit som ett resultat av kronobrevbäringsreformen vid 1875 års ingång, då med kapellpredikanten P E Ericsson som föreståndare. Redan med september månads utgång 1879 drogs poststationen in, ersatt med lantbrevbäring och Ericsson blev ett av postverket oavlönat kommunombud för att förmedla kontakten mellan lantbrevbäraren och de sockenbor som denne inte nådde på turen.

Efter framställning återinrättades poststationen i Muskö den 1 maj 1887 och skolläraren Victor Eugén Nilsson blev den nye föreståndare. När denne avgick vid sekelskiftet, fick Ericsson vikariera som föreståndare, innan skolläraren Nils Malmstedt tog över i oktober 1900. Under dennes senare tjänstledigheter vikarierade Ericsson.

Bland poststationens ordinarie föreståndare fanns Greta Hedvig Maria Ericsson, anställd den 1 juni 1956. Efter poststationens indragning med september månads ingång 1968 öppnades ett postombud på Muskö med betjäning från posten i Ösmo.

Namnet Muskö skulle åter dyka upp som ett postortsnamn genom att poststället med beteckningen Ösmo-Örl B O fick namnet Muskö från den 1 oktober 1991. Med ett öppethållande på ett par timmar under måndag - fredag finns det ännu kvar, när detta skrivs i januari 1997.

1902-03-01--1963-04-30

Hemfosa

Det första stationshållet efter Tungelsta var Hemfosa. Någon poststation planerades inte där under förberedelserna för samarbetet mellan post och järnväg, men efter kort tid kom en sådan ändå till stånd. Från den 1 mars 1902 fick sålunda stationsföreståndaren N J Bergqvist även ansvara för postservice.

Per Sigrid Lindman följde honom den 1 november 1904 och fick glädje av 1906 års allmänna reglering av postarvodena. Den medförde nämligen fördubbling från 180 till 360 kr. Förmodligen var detta felbedömt eller av andra orsaker motsvarade den följande uppbörden inte beräkningarna. 1909 års reglering resulterade i en sänkning av arvodet till 240 kr, men Lindman fick efter 1914 års reglering en liten förbättring, då arvodet fastställdes till 300 kr.

Efter Lindmans avgång den 30 juni 1916 hölls befattningen vakant tills Anders Teodor Winberg tog över den 1 oktober. Med april månads utgång 1963 drogs poststationen in. Under en övergångsperiod till september månads utgång 1966 förstärktes den ersättande lantbrevbäringen med ett postombud i Hemfosa. Dess redovisning granskades av posten i Tungalsta.

1875-01-01—1906-06-30
Namn Sorunda kyrkoby 1906-07-01—1917-04-30
Därefter åter namn Sorunda

Sorunda

Från Tumba vid södra stambanan utgick före Nynäsjärnvägens tillkomst en postförling till Sorunda. Denna ändrades i förslaget om ny organisation av landsvägspostförling på Södertörn på så sätt att posten till Sorunda i stället utgick från Ösmo.

I Sorunda hade en poststation öppnats vid 1875 års ingång som ett resultat av förhandlingar om organisation av postnätet i anslutning till kronobrevbäringsreformen. Handlanden Otto Wilhelm Wenster blev då antagen till föreståndare med 125 kr i årsarvode. Han följdes i mars 1877 av mamsell Augusta Matilda Lidman. Hon fick en lång tjänstetid och efterträddes inte förrän den 1 oktober 1910 av änkefru Ulla Matilda Revel, då 55 år gammal.

Den 1 september 1906 hade fröken Lidman fått byta ut datumstämpel och sigill mot sådana med gravyren **Sorunda kyrkoby**. Detta berodde på att järnvägsstationen i Sorunda från den dagen förenades med posttjänst, som framgår av nästa avsnitt under rubriken Sorunda station. Förhållandevis snart blev det återgång till det ursprungliga namnet för lantpoststationen, nämligen från och med maj 1917. Detta var möjligt, då poststationen vid Sorunda järnvägsstation samtidigt namnändrades till Segersäng (diarienummer 1 b 1593/15).

Den 1 september 1948 anställdes Iris Polmar som poststationsföreståndare i Sorunda. Postutdelningen dit sker ännu från Ösmo och Ann-Marie Hernblad har övertagit ansvaret i Sorunda för dess postkontor, som är den formella termen sedan 1986.

1906-07-01—1917-04-30
Därefter namn Segersäng

Sorunda station

På ett avstånd av 38 km från Älvsjö fanns det redan vid tågstarten den 28 december 1901 en trafikstation i Sorunda. Den förenades inte med postgöromål förrän med juli månads ingång 1907, då Fritz Reinhold Hedlund fick ta ansvar för dessa vid sidan om sin tjänst som järnvägsman. Poststationen fick namnet Sorunda station för att skilja den från lantpoststationen i Sorunda, vilken samtidigt fick suffixet kyrkoby.

Den 1 maj 1917 fick Hedlund byta ut sigill och datumstämpel mot nya sådana, då poststationens namn ändrades till **Segersäng**. Den lantbrevbäring, som ersatte poststationen efter dess indragning den 31 augusti 1961, förstärktes med ett postombud under perioden fram till och med 1962. Den förhållandevis korta existensperioden för postombudet har medverkat till att dess stämpelavtryck värderas högt i samlarkretsar. Gravyren i datumstämpelein, som var ÖSMO POB 1, förekom senare i två andra datumstämplat, nämligen under perioden 1 juni 1964 - 31 oktober 1966 för postombudet i Älgviken och under perioden 17 juli 1969 - 29 augusti 1975 för Ostkustens örlogsbas.

Nedan återges den tidtabell som infördes i en upplaga av poststyrelsens cikulärbihang, när suffixen "station" och "kyrkby" infördes för att skilja de båda poststationerna åt.

D a g a r.	An- komst, kl.	Af- gång, kl.	Nymil.	(Denna spalt läses nedifrån och uppåt.)		
				D a g a r.	An- komst, kl.	Af- gång, kl.
17.						
Sorunda station—Sorunda kyrkoby.						
(Från den 3 juli 1906.)						
T. Th. L.	—	11,20	1,5	Sorunda stations poststation	T. Th. L.	5,0 —
				Trollstalund.....		
				Norr Enby		
				Fullbro		
				Tyrved.....		
				Hoxla		
T. Th. L.	1,20	—		Sorunda kyrkoby poststation	T. Th. L.	— 3,0

Ösmo

1861-05-14--

På vår låtsasfärd har vi nu kommit fram till Ösmo. Den på sid 12 återgivna cirkulärkungörelsen vet att berätta att en poststation öppnades den 28 december 1901 i Ösmo men att däremot poststationen i Ösmo drogs in. Indragningen gäller sålunda den då befintliga lantpoststationen. Den var av gammalt datum, ja faktiskt en av de äldsta i landet, tillkommen under premiäråret för svenska poststationer.

Den 9 mars 1860 bemyndigade regeringen poststyrelsen att "*å lämplige ställen inrätta ett nytt slag av poststationer, vilka äro ämnade att, såsom speditjonskontor, för mera avlägsna orter underlättas förbindelsen med närmaste postkontor eller postexpedition*".

Det kungliga brevet föranledde poststyrelsen att förhöra sig hos länsstyrelserna om behovet av sådana poststationer. Kungörelser från länsstyrelserna lämnade vägen öppen för framställningar om poststationer, framställningar som prövades noga före beslut. Innan verkningarna av kungabrevet den 9 mars 1860 var synliga, fanns det i vårt land i stort sett inga andra fasta postanstalter än postkontor, vid denna tidpunkt 175 stycken. Av dessa hade 48 formellt termen postexpedition, en finess i den invecklade postala terminologin som jag lämnar därhän i detta sammanhang.

Efter länsstyrelsens godkännande hade poststyrelsen gett bifall på en framställning om en poststation i Ösmo och klockaren Alfred Hagström blev dess föreståndare från starten den 14 maj 1861. Handlanden Johan August Jacobsson tog över den 15 april 1887, följd i sin tur den 1 juli 1900 av handelsföreståndaren Per Åberg.

Denne fick inte vara så länge i tjänst, för hans avtal blev uppsagt och den 28 december 1901 drogs poststationen in, eller om man vill uttrycka det på ett annat sätt, den flyttades till järnvägsstationen.

Där fick Carl Vilhelm Theodor Lindqvist ansvara för postgöromålen utöver järnvägstjänsten. Han måste redan vid starten bestyra en s k sidopost genom att en postföringslinje då utgick från Ösmo till lantpoststationen i Sorunda.

Lindqvist var kvar som poststationsföreståndare tills post och järnväg skildes åt med februari månads ingång 1917 här liksom i Västerhaninge och Tungelsta. Poststationen flyttades till handelsboden, där Oscar Ludvig Ericson fick överta den med ett årsarvode på 600 kr, vartill kom 540 kr i biträdesersättning samt 260 kr som ersättning för transporter till och från tågen.

Twisten om ersättning till järnvägsbolaget löstes så småningom och post och järnväg var åter förenade under lång tid. Det var den ökade trafikintensiteten som framtvungade en ny skilsmässa efter andra världskriget. Poststationen höjdes till postexpedition och den 1 december 1954 anställdes Leif Roland Delvret som postchef i Ösmo med titeln stationsmästare. Efter genomgångna strukturförändringar har postexpeditionen förvandlats till ett postkontor i den nya terminologin och postmästare Ann-Marie Hernblad är ytterst ansvarig för service till de närmare 4000 hushåll, som betjänas genom posten i Ösmo, inklusive dem med postadresserna Muskö, Sorunda och Stora Vika.

1901-12-28--1964-05-30
Namn Älgviken från 1916-02-16

Valsjö

En blick på 1939 års kartklipp (på sid 18) visar namnet Älgviken närmast efter Ösmo. Tidtabellsförslaget på sid 11 säger Valsjö för samma läge. Och det var med detta namn som en poststation öppnades i stationshuset vid tågstarten den 28 december 1901 enligt cirkulärkopian på sid 12. Carl Gustaf Blix blev då ansvarig för både post- och järnvägs-göromålen. Han fick uppleva poststationens namnbyte till **Älgviken** den 16 februari 1916 (diarienummer 1 b 2281/15).

I fortsatt samarbete med järnvägen fanns poststationen kvar till maj månads utgång 1964. Vid indragningen blev ersättningen ett postombud, vars redovisningar kontrollerades av posten i Ösmo. Det utnyttjades efter hand mindre och kunde avvecklas den 31 oktober 1966.

1902-06-01--1923-08-31
Namn Nynäsgård från 1916-02-16

Kullsta

Enligt tidtabellen på sid 11 och det äldre kartklippet på sid 2 kommer namnet Kullsta närmast efter Valsjö under vår tänkta resa söderut. Poststationen i Kullsta öppnades dock inte vid tågstarten utan den 1 juni 1902. Eric Hammarlund var då järnvägens stationsföreståndare och fick ta ansvar för posten. Han följdes den 22 maj 1903 av Knut Mauritz Boberg.

Post och järnväg skildes åt den 1 oktober 1913 och poststationen flyttades till handlanden Erik Johan Robert Jakobsson. Av hans årsarvode på 600 kr avsåg 200 kr ersättning för transporter mellan tågen och poststationen.

Samtidigt som grannpoststationen i Valsjö fick sitt namn ändrat till Älgviken ändrades också namnet på poststationen i Kullsta till **Nynäsgård** från den 16 februari 1916.

Dat namnet varade kortare tid än det första och redan med september månads ingång 1923 drogs poststationen in (diarienummer 1 a 1300/1922). Ett brevsamlingsställe med namnet Nynäshamn 2 öppnades följande dag.

Kungörelse,

angående öppnande af poststationer.

Den 1 nästinstundande juni öppnas poststation vid hvardera af de å järnvägslinien Elfsjö—Nynäshamn belägna trafikstationerna *Södertörns villastad* och *Kullsta* inom Stockholms län, vid den å järnvägslinien Linköping—Hultsfred belägna hållplatsen *Hofvetorp* inom Östergötlands län, i *Kortebo*, i närheten af anhaltstationen Kortebo å järnvägslinien Jönköping—Falköping—Ranten, inom Jönköpings län, i *Pålstorp* inom Elfsborgs län, vid den å statsbanelinien Katrineholm—Laxå belägna hållplatsen *Laggaretorp* inom Örebro län samt vid den å statsbanelinien Krylbo—Hallsberg belägna anhaltstationen *Näfverkärret* inom Örebro län. Stockholm, af Kongl. Generalpoststyrelsen, den 23 maj 1902.

F. H. SCHLYTERN.

e. t.

B. Friman.

Efter hand som järnvägslinjen fick flera poststationer kungjordes detta genom notiser i poststyrelsens cirkulär, som denna angående bl a tillkomsten av Södertörns villastad och Kullsta.

1923-09-21--

Nynäshamn 2

I anslutning till att poststationen Nynäsgård drogs in öppnades den 1 september 1923 ett brevsamlingsställe med namn Nynäshamn 2. Till föreståndare antogs förrådsbiträdet vid telegrafverkets verkstad i Nynäshamn O M A Zantesson, i vars tjänstebostad brevsamlingsstället var inrymt under dess första period. Denna form av postanstalt kan sägas vara en tredje klassens poststation. Dess befogenheter var något begränsade i förhållande till andra poststationer. Detta ändrades i Nynäshamn från den 1 oktober 1934, då brevsamlingsstället byttes ut mot en poststation. Samtidigt blev Alfhiild Barbro Sylvia Åman poststationsföreståndare.

Hennes fortsatta karriär innebar utnämning till stationsmästare den 1 oktober 1948. Hennes efterträdare Rut Carpsjö fick uppleva det generella mönstret under 1970-talet med bl a nya benämningar. Från 1986 års ingång kallas alla fasta postanstalter med kundbetjäning för postkontor, så ock det postkontor som blev följden av att Nynäshamn 2 lämnades på entreprenad till VIVO och nu ingår i gruppen "post-i-butik".

1884-07-01--1901-12-27

Namn Nynäs 1884-07-01--1891-02-28

Ösmo-Nynäs

Av cirkulärkungörelsen på sid 12 framgår att lantpoststationen med namnet Ösmo-Nynäs drogs in samtidigt som en poststation öppnades med namnet Nynäshamn. Man kan också uttrycka det så att poststationen flyttades till järnvägsstationen Nynäshamn samtidigt som dess namn ändrades. Det innebar bl a att dess föreståndare Anders Tilas fick lämna sin post, varom berättats i inledningsavsnittet. Jag finner anledning att här lämna några fler uppgifter om den då indragna poststationen.

Den öppnades den 1 juli 1884 med namnet Nynäs. Det var under en period, då postverkets finanser hade hunnit förbättras efter den starka påfrestningen under 1870-talet med dess massinrättning av poststationer i anslutning till kronobrevbäringsreformen. Förändringar i poststationsnätet publicerades utöver kungörelser av det slag som visas på t ex sid 12 och sidan härintill även genom vissa kompletteringar. I 1884 års cirkulärsamling fick postförvaltarna sådan information om bl a Nynäs' poststation i det på nästa sida återgivna utdraget ur sid 178 i det årets samling.

Poststationer:

Nynäs' poststation (ny), tillhörande andra klassen, skall lyda under postinspektionen i Centrala järnvägspostdistriktet och direkt utväxla post med postkupéexpeditionerna n:r XV, XVII, XXXIV och XLIX.

Orsa poststation skall från och med den 3 nästinstundande juli direkt utväxla post äfven med postkontoren i Bollnäs och Leksand.

Röjdåfors' poststation, (ny), tillhörande första klassens lägre afdelning, skall lyda under postkontoret i Torsby och derjemte direkt utväxla post med Grue Finskogs postaabneri (i Norge).

Ytter Malungs poststation (ny), tillhörande tredje klassen, skall lyda under postkontoret i Malung och derjemte direkt utväxla post med postkontoren i Nås, Filipstad och Råda.

Postföring:

N y:

Postföring med häst och åkdon skall från och med den 3 nästinstundande juli underhållas två gånger i veckan, fram och åter, mellan *Ore* och *Orsa* poststationer.

Från och med juli månads början underhållas postföring med häst och åkdon, två gånger i veckan, fram och åter, å linien *Nynäs—Ösmo*.

I en följd redovisades de aktuella förändringarna över hela landet vid varje tidpunkt och man måste sålunda läsa texten omsorgsfullt för att bli tillräckligt informerad.

Folkskolläraren och organisten Anders Tilas blev föreståndare för poststationen i Nynäs den 1 april 1889. Som nämnts tidigare fanns namnet Nynäs på många håll i vårt land. Vice häradshövdingen Carl Gripenstedt bodde sedan november 1890 på sin egendom Nynäs i Bälinge socken i Södermanland. Han hade den 1 juli 1890 fått uppleva att socknens poststation fått namnet ändrat från Bälinge till Mosstena för att man skulle undvika förväxling med den uppländska poststationen med namnet Bälinge.

Men nu drabbades han av en annan namnlighet. Till poststationen Nynäs kom ofta brev som var avsedda för Nynäs i Mosstena. I en anmälan om detta till poststyrelsen bifogade han ett antal kuvert som hade innehållit brev till honom, vilka på så sätt blivit försenade. Han skrev att felsändning hade skett *"även då adressen varit på fullt reglementerat sätt angiven, d v s då namnet å den poststation, varest jag har min post, eller Mosstena, varit skrivet nederst å kuvertet, ja till och med då nederst stått namnet å en så bekant station som Gnesta, varifrån posten till Mosstena utgår"*.

Handläggaren vid poststyrelsen fann, att det inte bara för Nynäs i Bälinge socken var angeläget att ändra namnet på poststationen Nynäs *"utan även för mängden av andra Nynäs"*. Därför beslöts att prefixet *Ösmo* skulle tilläggas poststationen Nynäs från den 1 mars 1891. Längre efter namnändringen fortsatte felexpedieringarna och i augusti 1891 infördes en särskild notis i poststyrelsens cirkulär om noggrannhet vid sortering av post till Nynäs och Mosstena.

Dirigering af post:

Enär hos Kongl. Generalpoststyrelsen ånyo anförts klagomål deröfver, att postförsändelser med adress: *Nynäs, Mosstena* eller *Mosstena, Nynäs* ofta dirigerades till poststationen *Ösmo-Nynäs*, hvarifrån desamma måst återsändas, och sålunda blifvit i sin framkomst försenade, har Kongl. Styrelsen velat härigenom ytterligare erinra om förhållandet samt tillika hos samtliga vederbörande postexpedienter inskräpa nödvändigheten deraf att — efter det numera sedan den 1 mars 1891 icke finnes någon postanstalt med benämning enbart Nynäs —, då postförsändelser med adressen *Nynäs* förekomma, särskildt aktgifva på, huruvida jemväl namnet på poststationen *Mosstena* finnes angifvet, i hvilket fall sådana försändelser böra till sistnämnda poststation expedieras.

Det var inte alldeles självklart att lantpoststationen *Ösmo-Nynäs* skulle dras in, när järnvägspoststationen *Nynäshamn* skulle öppnas vid tågstarten den 28 december 1901. Av visst intresse är att lantpoststationen var belägen i Kullsta, ganska nära den plats där en poststation skulle öppnas bara ett halvt år efter tågstarten. Anders Tilas skrev i sitt remissvar till postdirektören i Stockholm den 5 april 1900 angående ändrad landsvägspostföring bl a följande:

"Då poststationen Ösmo-Nynäs förflyttas från Kullsta till Nynäs' hamn vore det gott om mellan dessa platser även lantbrevbäring bleve anordnad, ty, emedan hamnen ligger vid östra sidan av postdistriktet, få de flesta därigenom 1/4 mil längre väg till stationen än nu; och så länge befolkningen där är så ringa som ännu är fallet, är Kullsta, i vars närhet en mindre järnvägsstation kommer att anläggas, otvivelaktigt lämpligaste platsen, när det ligger centralt och i den tätast befolkade trakten, varjämte befolkningen har det bekvämt att däriifrån få posten med skolbarnen".

Det faktum att Tilas' förslag om lantbrevbäring inte "gick hem" torde ha bidragit till att poststationen i Kullsta blev verklighet så kort tid efter tågstarten. Till dess blev lösningen således den att en järnvägspoststation öppnades med namnet *Nynäshamn* och lantpoststationen *Ösmo-Nynäs* drogs in.

Troligen bidrog ett brev den 22 november 1900 från professor Hj Sjögren i Ösmo-Nynäs till poststyrelsen till beslutet att poststationen skulle dras in. Han ansåg "Ösmo-Nynäs postanstalt bliva alldeles överflödig efter järnvägens öppnande, såsom belägen knappast 2 kilometer från Nynäs' Hamns järnvägsstation, vars postanstalt säkerligen kommer att taga flertalet trafikanter från den befintliga postanstalten".

Sjögrens kontrakt om att ansvara för postföring mellan Ösmo och Ösmo-Nynäs ändrades att från tågstarten gälla mellan Ösmo och Nynäshamn "med enahanda antal turer i veckan och mot enahanda ersättning som för närvarande är fastställd enligt det med professor Sjögren den 10 november 1896 upprättade postföringskontrakt" (ur postdirektör Westman brev till poststyrelsen den 10 december 1901).

1901-12-28--1923-08-31
Därefter namn Nynäshamn 1

Nynäshamn

Som inledningsavsnittet nämner, höll föreståndaren för lantpoststationen Ösmo-Nynäs Anders Tilas fast vid att den gjorda uppsägningen av honom skulle gälla jämnt tre månader efter att han fick del av den. Detta löstes så att järnvägens trafikchefsassistent Gustaf Sjöqvist fick rycka in som föreståndare för poststationen Ösmo-Nynäs den 19 december 1901 under tio dagar.

Efter fullgjord tjänst den 27 december fick Sjöqvist avveckla lantpoststationen och föra över erforderliga inventarier till järnvägsstationen Nynäshamn, där han var föreståndare från tågstarten den 28 december 1901. Han avlöstes den 22 maj 1903 av stationsinspektör August Dahmé.

Det var knappast oväntat att utvecklingen i Nynäshamn skulle leda till stor belastning för järnvägen i vad gäller postgöromålen. Järnvägens trafikchef skrev den 23 december 1907 till postinspektionen och begärde en årlig hyra på 500 kr för den lokal, som hade tagits i anspråk i järnvägsstationen för postens räkning.

Postinspektör Adolf Malmgren återsände brevet den 30 december 1907 och framhöll att den redan utgående ersättningen enligt allmänna grunder i gällande avtal också var lokalersättning. I sitt svar den 4 januari 1908 svarade K A Lagergren för järnvägsbolaget: "Som av omstående svar synes framgå att postinspektionen icke är villig erlägga den av oss begärda hyresersättningen, får jag härmed meddela att någon åtgärd från järnvägens sida icke kommer att vidtagas förr än saken hunnit närmare utredas".

Dn:r II. 393.

Till Trafikaktiebolaget Stockholm — Nynäs.

Med anledning af skriftväxling mellan Eder och postinspektören i Östra postdistriktet angående hyresersättning af postmedel för de lokaler, som af poststationer invid Stockholm — Nynäs järnväg användas, har Kungl. Generalpoststyrelsen, efter det ärendet blifvit af bemälda postinspektör underställt Kungl. Styrelsen, velat härigenom fästa Eder uppmärksamhet därå,

dels att, enligt de allmänna grunder, som af Kungl. Maj:t i nådigt bref af den 18 december 1903 fastställts angående arfvoden åt föreståndare för poststation, som förvaltas af järnvägsstationsföreståndare, och hvilka grunder, såsom ännu gällande, måste såväl för Generalpoststyrelsen som för Eder vara bestämmande, någon särskild ersättning för lokal, använd af förenad post- och järnvägsstation, icke skall erläggas af postverket till järnvägsförvaltningen, utan anses ingå i poststationsföreståndarearfvodet;

dels ock, beträffande hvad i ^{afskriften} nämnet anförts, att Stockholm — Nynäs järnvägsaktiebolag genom skrifvelse till Postinspektören i Östra distriktet den 22 februari 1900 — af hvilken skrifvelse bestyrkt afskrift härjämte bifogas — förklarar sig villigt att förpliktiga blifvande föreståndare för trafikstationerna Vesterhanings, Ösmo och Nynäs hamn äfvensom öfriga föreståndare på sådana stationer å Stockholm — Nynäs järnväg, der postanstalter komme att anordnas, att, mot arfvode enligt gällande grunder, sköta post- och postsparbanksgöromål samt handhafva sparmärkesförsäljning, samt att Generalpoststyrelsen vid ifrågavarande poststationers inrättande stödt sig på detta Edert bestämda förklarande. Stockholm den 11 februari 1908.

Julius Juhlin.

e.f.

A. M. Hjorth.

*Violineras ex officio
A. Hjorth*

Nästa steg blev ett brev från järnvägsbolaget med en formell uppsägning till avflyttning av posten från den 1 januari 1909. Detta föranledde postinspektionen att anmäla ärendet till poststyrelsen den 4 februari 1908. Järnvägen fick därefter från poststyrelsen ett klarläggande av allmänna grunder genom ett brev, som återges i sin helhet i den på föregående sida förminskade avskriften.

Tydligt tog järnvägsbolaget god tid på sig för att begrunda den tidigare träffade överenskommelsen. K A Lagergren skrev därifrån till poststyrelsen den 29 juni 1908, *"att styrelsen icke kunnat finna det av Eder åberopade Kungl.brevet av den 18 december 1903 innehålla någon som helst bestämmelse om att ersättning för lokal, som för postverkets räkning tages i anspråk å järnvägsstation, skall anses ingå i det arvode, som tilldelas stationens föreståndare för hans befattning med posten, varför vi å det bestämdaste vidhålla vårt yrkande, att poststationen måtte från och med den 1 januari 1909 flyttas från Nynäshamns järnvägsstation"*. Poststyrelsen anmodade nu postinspektionen *"att omedelbart vidtaga åtgärder för genomförandet inom angivna tid av den förändring som avsåges"*.

Postinspektionens trevare efter lämpliga lokaler kom naturligtvis till näringslivets kännedom. Representanter för ett dussintal företag skrev under ett brev, daterat den 30 september 1908, i vilket de uppgav att *"ett härstädes gängse rykte förmåler, att till poststation i Nynäshamn skulle från den 1 januari 1909 vara utsedd en lokal i kapten Hermanssons villa mitt emot Nynäs havsbads station"*.

De ville *"att nämnda lokal under inga förhållanden måtte på grund av sitt ogynnsamma läge för ändamålet ifrågakomma, men väl andra klassens väntsal i Nynäshamns järnvägsstation, belägen alltså under samma tak som nuvarande poststation"*. - - - *"Först i samband med en större uppblomstring av orten är det berättigat att anordna postbefordran invid Nynäs havsbads station, där det i så fall vid en dylik tidpunkt borde inrättas en poststation, medan den förra poststationen vid Nynäshamns järnvägsstation utvidgades till postkontor"*.

Brevet föranledde ingen åtgärd och vid föredragning den 27 oktober 1908 godkände poststyrelsen det förslagskontrakt som postinspektionen hade tecknat med handelsföreståndaren Ernst Severin Carlsson. Det skulle gälla från 1909 års ingång och avsåg dels skötseln av den från järnvägen utflyttade poststationen och dels ansvar för posttransporter samt tömning av brevlådan vid järnvägsstationen, allt för ett sammanlagt årsarvode av 600 kr samt 550 kr i biträdesanslag.

Bland undertecknarna av brevet till poststyrelsen den 30 september 1908 fanns Nils Wickberg för Trafikaktiebolaget Stockholm-Nynäs. Det är uppenbart att järnvägen gärna ville hyra ut väntsalen till posten. Denna tanke avfärdade postinspektör Adolf Malmgren i sitt brev den 22 oktober 1908 med följande text:

"Visserligen har i bifogade skrivelse fröken Karin Ek, Nynäshamn, vilken träffat eventuellt avtal med vederbörande om förhyrande av andra klassens väntsal i Nynäshamns järnvägsstationshus, erbjudit sig att förestå poststationen. Då hon emellertid därvid betingat sig ett årsarvode av ej mindre än 1800 kronor, synes ifrågavarande anbud ej böra antagas".

Det skulle inte dröja så länge förrän näringslivets synpunkter på förvandling av poststationen till ett postkontor förverkligades. Poststyrelsen bemyndigades nämligen genom ett kungligt brev den 10 maj 1912 att inrätta ett postkontor i Nynäshamn. Einar Severin Carlsson, som varit tjänstledig under nästan hela år 1911 med Svante Carlsson som vikarie, blev sålunda uppsagd från sin befattning som poststationsföreståndare. Den 1 juli 1912 öppnades i stället ett förvaltningspostkontor i Nynäshamn.

När brevsamlingsstället Nynäshamn 2 inrättades den 1 september 1923, fick postkontoret tillägssiffran 1. Den 10 december 1959 kom dessutom namnet Nynäshamn 3 till, en postanstalt som emellertid avvecklades med september månads utgång 1989.

Postkontoret Nynäshamn 1 har ett underlag på drygt 6800 hushåll och för service till dessa har postmästare Ann-Marie Hernblad fått ta ansvaret.

1875-01-01--1879-03-31
1879-10-01--1960-03-31

Torö

Kartklippet på sid 2 från 1904 visar att postlinjen till Torö då utgick från Valsjö. Jag har emellertid valt att berätta om Torö och Landsort tills vi på vår låtsasfärd kommit till och berört den sista stationen på järnvägslinjen. Det var från postkontoret i Nynäshamn som postföringen senare skulle utgå.

Vid tågstarten den 29 december 1901 var det inte så. Anders Tilas, som intresserad tog del i omorganisationen, skrev i sitt remissvar den 5 april 1900: *"Torö poststation torde lämpligast böra anknytas till den ½ mil närmare till Torön liggande Valsjö järnvägsstation, varigenom vägen förkortas med en mil per resa"*.

Torö hörde också till de poststationer som öppnades i anslutning till att kronobrevbäringen upphörde med 1875 års ingång. Befallningsmannen A F Boman blev föreståndare. Efter bara några år började man planera för lantbrevbäring och detta fick till följd att poststationen drogs in med mars månads utgång 1879. Som förmedlingslänk mellan postkunderna och lantbrevbäraren tillsattes kapellpredikanten Otto Morén. Han var oavlönad av postverket men skulle enligt avtalet förmedla posten åt de personer som inte kunde träffa lantbrevbäraren. Så fungerade det i de flesta socknar som hade mist sina poststationer när lantbrevbäring infördes.

Lantbrevbäringen utgick från Ösmo. Bara några dagar efter poststationens indragning fick poststationsföreståndaren i Ösmo instruktioner från postinspektionen om *"att från Ösmo poststation icke bör med lantbrevbäraren utsändas andra försändelser än den s k kyrkoposten, såvida icke brev bäraren kan, utan längre avvikelser från vägen, personligen tillstålla adressaterna desamma"*.

Detta dekret berodde på att kapellpredikant Morén inte ville ta befattning med post till enskilda personer i Torö. Därmed svek han sin uppgift som kommunombud.

Det var sålunda inte många som kunde dra nytta av lantbrevbäraren efter indragning av poststation i Torö. De flesta fick hämta och lämna sin post vid poststationen i Ösmo. Företrädare för dem, boende i Landsort, gjorde genast en framställning till poststyrelsen om att poststationen i Torö skulle återinrättas. Mera om hur detta utvecklades finns att läsa i boken *"Humlegubbar"* i kapitlet "Lantbrevbärare tog bara kyrkans post" (ISBN 91-970657-3-0).

Efter förnyade ansträngningar lyckades man få poststationen i Torö återöppnad den 1 oktober 1879, nu med förvaltaren F W Hallström som föreståndare. Efter honom ansvarade bl a skollärarna Gustaf Wallgren, Adolf Stefanus Lidsell och Karl Alfred Bergqvist för poststationen med ett inhopp halvtannat år 1914-1915 av handlanden Erik Magnus Verner Andersson. Den 1 jan 1956 anställdes Ingrid Viola Larsson som poststationsföreståndare i Torö, sedan den 1 juni 1953 anställd som sådan i Landsort.

I april 1960 ersattes poststationen med ett postombud, men blott för en övergångstid till och med 1964. Därmed försvann den sista fasta postanordningen i Torö.

Landsort

Tre statliga verk låg bakom tillkomsten av en poststation i Landsort. Generaltullstyrelsen skrev den 29 oktober 1885 till poststyrelsen, att såväl tullverket som lots- och telegrafverken hade stationer förlagda till Landsort. Bristen på en poststation uppgavs förorsaka *"icke blott hinder och kostnader utan även osäkerhet för såväl den officiella som den privata postutväxlingen"*. Posten till och från Landsort uppgavs vara så stor att den motsvarade minst 80 procent av den post som behandlades vid socknens poststation i Torö.

Tullstationsföreståndaren i Landsort kastade fram ett särskilt skäl, som inte minst borde beaktas av postverket: *"Det kan antagas, att hundratals brev under sommarmånaderna med andra lägenheter än postverkets fortskaffas till och från Landsort"*.

Den 26 november 1885 skrev också Lotsstyrelsen till poststyrelsen och begärde att en poststation skulle inrättas i Landsort. Poststationsföreståndare G Wallgren i Torö var mån om att få expediera postväskorna, som gav honom en liten extrainkomst samt den då tio år gamla poststationen i Torö mera sysselsättning. Han avstyrkte framställningen, när han gavs tillfälle att yttra sig.

Postinspektören i centrala distriktet såg med objektiva ögon och föreslog att en poststation skulle inrättas i Landsort, att en gång- och roddpost skulle anordnas från Torö poststation över Herrhamra gård till Landsort och att lantbrevbäringen från Ösmo till Herrhamra via Torö skulle dras in.

I Torö och Ösmo kyrkor läste prästerna under tre söndagar i rad upp kungörelser för att åt postverket infordra anbud på postföringen. Postinspektör Fredrik Vilhelm Ljungh infann sig därefter vid Torö poststation för att träffa spekulanter som gav muntliga anbud. Då överenskom han med Carl Widmark i Skutvik på Landsort om att befordra posten mellan Torö poststation och storhamnen på Landsort två gånger i veckan mot en ersättning av kr 1:75 per tur.

Poststyrelsen beslöt därefter enligt det förslag till omorganisation som hade utarbetats. Till föreståndare för poststationen antogs telegrafisten Carl Olof Söderberg från den 1 juli 1886. Han avled den 19 april 1889, varefter befattningen uppehölls på vakans. Vikariers namn framgår i allmänhet inte av tillgängliga personallängder.

Som ordinarie föreståndare anställdes enligt avtal från oktober 1891 tulluppsyningsmannen Nils Otto Palin, men den 1 april 1896 lämnades ansvaret över till fröken Ingeborg Agnes Olsson. Årsarvodet var då sedan starten oförändrat 100 kr. Från 1913 års in-

gång höjdes det till 156 kr och från och med maj 1917 kunde fröken Olsson dessutom glädja sig åt ett tillfälligt anslag på 180 kr per år.

Bland fröken Olssons efterträdare fanns Helga Danielsson och från 1952 års ingång Solfrid Alm samt från den 1 juni 1953 Ingrid Viola Larsson. När den sistnämnda började vikariera som föreståndare för Torö poststation den 1 september 1955, gick Greta Maja Söderman in som vikarie på poststationen i Landsort och blev senare ordinarie föreståndare.

Länge dessförinnan var poststationen indragen (med augusti månads utgång 1970), men ett postombud med redovisning till postkontoret i Nynäshamn fanns kvar som ersättningsanordning till den 8 juni 1978. Detta organiserades då som ett postställe, en novation som hade introducerats i vårt land på hösten 1973 efter förslag av byrådirektör Eberhard Löfvendahl.

Som funktionär vid poststället anställdes från den 1 februari 1982 Monica Jonsson. Genom ny terminologi ändrades beteckningen postställe till postkontor med 1986 års ingång. Funktionärerna vid postställena hade fast deltidanställning med lägst 16 timmars veckoarbetstid. Med svikande kundunderlag blev det ena efter det andra efter hand indraget, något som drabbade poststället i Landsort med 1992 års utgång.

Bland postförarna mellan Landsort och Torö kan nämnas skolläraren Carl Petter Hammarström i Skutvik (död i oktober 1885) samt Carl August Widmark med ordinarie anställning från den 1 juli 1886. På sid 56 i boken "Posten i Samhället" (ISBN 91-970657-2-2) berättas bl a att denne omkom genom drunkning den 26 februari 1888. Hans efterträdande vikarie Anders Gustav Södergren omkom på samma sätt den 4 september 1897, dock inte i posttjänst. Övriga postförare efter denne var Karl (Kalle Knos) Larsson, Frans Lindroth och Gottfrid de Mander.

209.

Elfsjö—Nynäshamn.

(Från den 1 november 1902.)

	7 ³⁰ 5 ¹³	5 ¹⁰ 11 ¹³	5 ¹⁰ 11 ¹³	Stockholm	8 ³⁰ 11 ³¹	8 ³⁰ 11 ³¹	5 ⁰ 10 ²
Pik. 248	Fk.	Brl.					
Tåg 1.	Tåg 7.	Tåg 7.	Km.				
c 8 ¹⁵	5 ⁴²	5 ⁴²	—	Elfsjö 201	7 ³⁸	7 ³⁸	4 ²⁸
8 ²⁶	—	5 ⁵³	7	Södertörns villastad	—	7 ²⁷	4 ¹⁷
8 ⁴⁴	—	6 ¹	17	Österhanninge	—	7 ¹¹	4 ¹
8 ⁵⁴	—	6 ¹⁵	23	Vesterhanninge	—	7 ⁰	3 ⁵⁰
9 ⁰	—	6 ²¹	27	Tungelsta	—	6 ⁵¹	3 ⁴⁴
9 ⁸	—	—	32	Hemfosa	—	6 ⁴²	3 ³⁶
9 ²⁴	6 ⁴³	6 ⁴³	43	Ösmo	6 ²⁶	6 ²⁶	3 ²⁰
9 ³²	—	—	48	Valsjö	—	6 ¹⁷	3 ¹²
9 ³⁸	—	—	52	Kullsta	—	6 ¹¹	3 ⁶
9 ⁴³	6 ⁵⁰	6 ⁵⁰	55	Nynäshamn	6 ⁵	6 ⁵	3 ⁰
					Tåg 2. Fk.	Tåg 2. Brl.	Tåg 8. Pik. 248